

Laudatio při udělení Ceny Otokara Fischera Noře Schmidt

Libuše Heczková

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav české literatury a komparatistiky
libuse.heczkova@ff.cuni.cz

V polovině května letošního roku byla na půdě pražského Goethe Institutu podruhé předána Cena Otokara Fischera, jíž Institut pro studium literatury usiluje zviditelňovat nejvýznamnější publikační výkony v oblasti bohemistických bádání v jazykově i oborově širokém smyslu (více www.ipsl.cz/cof). V roce 2017 byla takto exponována kniha Tilmana Kastena Historismuskritik versus Heilsgeschichte — Die Wallenstein-Romane von Alfred Döblin und Jaroslav Durych (viz autorovu laureátskou přednášku ve Slově a smyslu 28/2017), letos se ocenění dostalo práci erfurtské slavistky Nory Schmidt Flanerie in der tschechischen Literatur. Flaneure, Prager Spaziergänger und flanierende Schreibweisen von Jan Neruda bis Michal Ajvaz. Přinášíme dvojici textů spjatých se slavnostním květnovým podvečerem — laudatio Libuše Heczkové a přednášku laureátky.

mt

Vážení a milí přátelé,

je mi ctí dnes promluvit při předávání Ceny Otokara Fischera o její nové nositelce. Setkaly jsme se osobně jen několikrát a vždy na odborných fórech v diskusích o literatuře. Její pohledy a postřehy na literaturu se mi vždy jevily blízké nejen odborně, ale také lidsky. Jako by se mnou Nora Schmidt chodila po Praze, po místech, kde se zastavuji, dívám, poslouchám, sdílela pocity z chůze po cestách a ulicích, které znají málokterí anebo je naopak znají všichni, ale jejich pohledy jsou jaksi slepé. Jako by se mnou vytvářela vlastní intimní topografie. Tak mi také připadla její kniha, kterou letos ocenila porota Ceny Otokara Fischera.

Není mým divu. Nora Schmidt, která dnes působí na Erfurtské univerzitě, je — jak ukazuje nejen tato kniha — z rodu badatelů, kteří svůj předmět skutečně znají a jsou si s ním blízcí. Možná ji tím nakazil i její školitel Holt Meyer, s nímž sdílí takovou trochu potutelnou lásku ke svým badatelským tématům, ať je to moderní či soudobá literatura česká, ať literatura polská, nebo teorie ve vztahu k literatuře, zvláště teorie pražského strukturalismu, sémiotiky.

Kniha *Flanerie in der tschechischen Literatur. Flaneure, Prager Spaziergänger und flanierende Schreibweisen von Jan Neruda bis Michal Ajvaz* má v názvu flanérství; byť flanérem je stav porozumění a sdílení, porozumění městu a porozumění času a mís-

tům. Flanérství může být odcizené, a dokonce musí být — jeho pohled musí zůstat jaksi mimo, jaksi bez nároků, bez vlastnění — ale není nikdy slepé a vždy je angažované právě paradoxností bočních pohledů. Pohled flanéra se podobá revoluční myšlenke Viktora Šklovského, která dostala jméno „ostranění“, o němž Nora Schmidt ví své a jemuž se věnovala též teoreticky. A zažitá znalost fungování tohoto postupu ji možná také vedla ke koncepci knihy — nejde jen o jednotlivé autory, ale o mnohost jejich pohledů, neustálé zmnožování perspektivy — knihou se křížují cesty a pohledy, chodci literární a chodci, kteří odcizují svůj pohled ještě na druhou okem fotoaparátu a okem kamery, aby právě v nich vznikl neklidný moderní rytmus města, jenž se začíná v baudelairovské Paříži, ale také v nerudovské Praze. A tak i když je to kniha o dívání se, neboť flanér a snad i flanérka jsou ti, kdo se dívají, je to také kniha o rytmu času modernity. Město dobrovolně přichází k dívajícímu se, který nic nechce, a nechá se polapit do slov, do obrazů. Nora Schmidt se tak svou knihou dostává k literárním teoriím, kde hraje svoji podstatnou roli prostor, a také poukazuje k filozofickým konsekvencím fenoménu chůze.

Moderní česká literatura je plná pokusů dostat té zvláštní figuře — flanérovi. A jak ukazují i analýzy Nory Schmidt, jsou to pokusy často vlastně neflanérské. Možná jsou to spíše chodci, kteří jsou součástí města a chtějí si jej přivlastnit. Kniha Nory Schmidt díky své teoretické připravenosti a mnohostrannosti umožňuje vidět škálu transformací města v gestech umělců, kteří málokdy jen naslouchají anebo zdrženlivě postávají a pozorují. Nad knihou *Flanérie v české literatuře* mne napadlo, kdo by literárně byl pro mne v české literatuře tím skutečným flanérem; trochu jsem váhala a pak — abych parafrázovala Richarda Weinera — pocít, že je nezbytno předstlat k tématu flanérství několik těchto slov, zmocnil se mne **náhle**... Objevila se před mýma očima slova jedné básně:

Chodívám procházkou po své Vinohradské třídě

Můj svět je zalit mlhou

Každý dům i kámen v dlažbě je na svém místě

Nořím se do pravidelného rytmu chůze

Na nic a na nikoho se nedívám

Nic a nikoho nevidím

Vítr mi přináší vůně pachy

[...]

A spěchám po své Národní třídě

Můj svět je zalit sluncem

Mírím k Vltavě

Od Vltavy fouká —

Jsem čirá

Nikdo mne nepotkává

Nikdo mne nevidí

Jdu svou Vinohradskou třídou

Svou cestou

Po chodníku svého města

Mé oči jsou zality oslněním

Báseň skoro slepé Bohumily Grögerové, chůze a pohled, který již skoro nevidí, a přitom vidí vše... město je pamětí, tělem, rytmem života, je samo sebou...

Úvahy nad knihou mne však dovedly daleko od živoucí Nory Schmidt a od této chvíle — nyní však jsme tady v Goethe Institutu — na křižovatkách různých cest, různých časů a díváme se z oken přitahování siluetou, kterou všichni známe, a oceňujeme knihu, která nám dává možnost vidět tuto siluetu a všechna další místa Prahy v jiných perspektivách, napsanou badatelkou, které si vážím a těším se z jejího pobytu právě na tomto místě.

